

ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ ΑΘΗΝΑΣ

ΕΠΙ ΚΕΡΑΜΕΙΩΝ ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ ΕΚ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΑΘΗΝΩΝ

(Πίναξ 8).

Ἐξ ὅτου ὁ Benndorf ἐδημοσίευσέ τινα τῶν ἐν τῇ Ἀκροπόλει Ἀθηνῶν εὐρεθέντων τιμιωτάτων λειψάνων τῆς ἑλληνικῆς κεραμευτικῆς, ὁ θησαυρὸς οὗτος σπουδαίως ηὐξήθη διὰ τῶν ἐκάστοτε γινόμενων ἀνασκαφῶν. Καὶ τινὰ μὲν τούτων ἐπαξίως ἐγένοντο ἤδη γνωστά, ἰδίᾳ δ' ἐσχάτως ἐν τῇ ἐφημερίδι ταύτῃ, ἀλλὰ ἕως, εἰ καὶ πολλῆς σπουδῆς ἄξια, ἔμειναν πάντῃ ἀγνωστα, ἐν μέρει διότι μέχρι πρό τινος ἐφυλάσσοντο εἰς τόπους τῆς Ἀκροπόλεως ἥμισυτα προσιτοῦς ἢ καὶ παντάπασιν ἀπροσίτους τοῖς πολλοῖς. Ὅθεν ἐλπίζω ὅτι οὐχὶ ἀχάριστον ἔργον ποιῶ, ἐπαφελούμενος τὴν εὐκαιρίαν, ἣν παρέσχε μοι ἡ Σύνταξις τῆς ἐφημερίδος ταύτης, ὅπως συναγάγω ἐπὶ τὸ αὐτὸ τινὰ τῶν κεραμείων τούτων θραυσμάτων ὑπὸ μίαν κοινὴν ἔποψιν, ἰδιαίτερον ὅπως ἐνδιαφέροντος, ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 8 πίνακι, ὅπου πάντα εἶναι ἀπεικονισμένα κατὰ τὸ πραγματικὸν αὐτῶν μέγεθος, καὶ συνοδεύσω αὐτὰ δι' ὀλίγων παρατηρήσεων, ἃς εὐχομαι ἄλλοι ἐμοῦ ἐμπειροτέροινα συμπληρώσωσι καὶ διορθώσωσι. Τὰ θραύσματα πάντα, πλην ἑνός, φυλάττονται ἐν τῷ τῆς Ἀκροπόλεως Μουσείῳ. Περιττὸν δὲ εἶναι νὰ βεβαιώσω ὅτι πολλοὺ γε καὶ δεῖ νὰ περιλαμβάνη πάσας τὰς ἐπὶ ἀνεκδότων ὁσπράκων τῆς Ἀκροπόλεως Ἀθηνᾶς παραστάσεις ἡ παροῦσα κατὰ ἱστορικὴν τάξιν συναγωγή.

Προσφυῶς πᾶν ἡ σειρά αὕτη τῶν παραστάσεων ἄρχεται ἀπὸ εἰκόνας τῆς γεννήσεως τῆς Ἀθηνᾶς, καὶ δὴ ἀναμφιβόλως τῆς ἀρχαιοτάτης τῶν περισηθειῶν ἡμῶν καί, ὅσον ἐγὼ γινώσκω, τῆς πρώτης ἐν Ἀθῆναις εὐρεθείσης. Ἡ παράστασις φέρεται ἐπὶ τεμαχίου πίνακος (πάχ. 0.007), δυστυχῶς λίαν μικροῦ καὶ πάντοθεν ἀποτετμημένου (πίν. 8 ἀρ. 1), ἐκ πληροῦ κτρινοῦ ἀνοικτοῦ χρώματος, ἱκανῶς δὲ καθαρίου καὶ ὀλιγίστους κόκκους ἄμμου περιέχοντος καὶ εὐρεθέντος ἐν ταῖς νῦν μετ' ἐκτάκτου ἐπιτυχίας ὑπὸ τῆς Ἀρχ. Ἐταιρίας γινόμεναις ἀνασκαφαῖς πρὸς δυσμάς τοῦ Ἐρεθθίου. Ἀνήκει δὲ ἡ παράστασις αὕτη εἰς τὸν πρῶτον τύπον τῶν ὑπὸ R. Schneider συνηγμένων εἰκόνων γεννήσεως τῆς

Ἀθηνᾶς (1), καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὸ θέμα οὐδὲν στοιχείον νέον παρέχεται ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ πρὸς δεξιὰ ἐστραμμένου καὶ ἀναμφιβόλως ἐπὶ θρόνου καθήμενου Διὸς παρίσταται σχεδὸν καθ' ὁλοκληρίαν ἐξεληθούσα ἡ θεά, ὠπλισμένη καὶ πάλλουσα τὸ δόρυ, ὡς δεικνύει ἡ διεύθυνσις τῆς δεξιᾶς χειρὸς, χωρὶς ἕως καὶ νὰ ἔχη ἤδη προτεταμένον ζωηρῶς τὸν ἕτερον τῶν ποδῶν, ὡς ἐν ταῖς πλείεσταις τῶν ὁμοίων παραστάσεων φέρεται (πρβ. Schneider σ. 18). Πλησίον αὐτῆς πρὸς ἀριστερὰ βλέπομεν τὰς προτεταμένας χεῖρας τῆς γοητευτικῶς χειρονομουμένης Εἰλειθυίας, περὶ δὲ τοῦ κάτωθεν τῆς δεξιᾶς χειρὸς φαινομένου μέλανος ἀντικειμένου δὲν δύναμαι ἀσφαλῶς νὰ εἶπω ἂν ἀνήκει εἰς τὰ ἐνδύματά της, ἢ, ὅπερ πιθανώτερον, εἰς τὴν ἀνάκλισιν τοῦ θρόνου τοῦ Διός.

Πολλὴν ὁμως ἔχει τὴν σπουδαιότητα ἡ ἡμέτερα παράστασις διὰ τὴν τεχνολογίαν αὐτῆς. Ἐν ᾧ δηλονότι αἱ ἀρχαιοτάται τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν γραφῶν (2) ἀπαντῶσιν ἐπὶ ἀγγείων μελανομόρφων τῆς ἀνεπτυγμένης τέχνης καὶ ἄτινα δὲν δύναται ἢ νὰ ᾧσι ἀρκετὰ νεώτερα τοῦ ἐν Φλωρεντία ἀγγείου τοῦ Κλιτίου καὶ Ἐργοτίμου, τὸ ἡμέτερον ὄσπρακον ἀνήκει εἰς τὸ ἀρχαιότερον ἐκεῖνο στάδιον τῆς ἀναπτύξεως τῆς τέχνης, ὅπερ νῦν ἰδίᾳ κατέστη ἡμῖν γνωστὸν ἐκ τῶν πολλῶν πινάκων τῶν εὐρεθέντων ἐν Κορίνθῳ ἐπὶ ἱεροῦ τινος τοῦ Ποσειδῶνος (3). Καὶ τῶν μὲν ἡγεχαρχαμένων περιγραμμάτων ἡ χρῆσις εἶναι ἤδη παρ' αὐτῶ οὐ σμικρά, οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον ὅμως εὐρηται

(1) R. Schneider, die Geburt der Athena. Abhandlungen des archäol. epigraphischen Seminars der Univers. Wien I, σ. 8 κ. ε., σ. 16 κ. ε.

(2) Ἀναερόμεν ἑνταῦθα τὸ ὑπ' ἀρ. 1 καὶ 3 τοῦ παρὰ Schneider σ. 9 καταλόγου, τὸ ἐν Βερολίῳ (Furtwängler ἀρ. 1704. Mondell Inst. IX κ. 55) καὶ τὸ τοῦ Brett. Μουσείου ἀρ. 564 (Mondell Inst. III, π. 44, Elite céram. I, π. 65 A). Μεγαλειτέρην τοῦ δόοντος νομίζω ὅτι βεβαίωσαν ὁ Löschecke ἐν Arch. Zeitung 1876 σ. 112 τὴν ὁμοίτητα τοῦ τελευταίου εὐθροῦ πρὸς τὸ ἐν Φλωρεντίᾳ ἀγγεῖον τοῦ Κλιτίου. Πρβ. καὶ Klein, Ephrónios σ. 35, τῆς νεωτέρας ἐκδόσεως σ. 73.

(3) Πρβ. Furtwängler Vasensammlung in Berlin I σ. 47 κ. ε.

ίχνος έπιπολαίου λευκού χρώματος. Οι βραχιόνες της Ἀθηνᾶς είναι γεγραμμένοι διά τοῦ ὄρφνου καί εἰς τὸ μέλαν ἀποκλίνοντος γανώματος, τοῦθ' ὅπερ σπά- νιον (1), αἱ δὲ γεῖρες τῆς Εἰλειθυίας ὡς ἐν τοῖς ἀρ- χαιοτάτοις τῶν ἐκ Μήλου καὶ Κορίνθου ἀγγείων καὶ ἐν τισὶ τῶν ἀττικῶν—συνήθως ἐπὶ τῶν γυναι- κείων σωμάτων—διὰ γραμμῶν χρώματος θαέος ἐπὶ ἐδάφους ἔχοντος αὐτὸ τὸ φυσικὸν χρῶμα τοῦ πηλοῦ (2) «thongrundig» ὡς λέγει ὁ Semper. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον εἶναι ἐξεργασμένη ἡ τε διακόσμησις τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας τῆς ἀσπί-δος, ἣτις ἀπαντᾷ ὁμοίως ἐπὶ τινος ἀρυβάλλου τῆς ἀρχαιοτέρας κορινθιακῆς τέχνης (3) καὶ ὡς ἐπίση-μον τῆς ἀσπίδος, καὶ τὰ ποικίλματα τοῦ κάτω μέ-ρους τῶν ἐνδυμάτων τῆς Ἀθηνᾶς καὶ ταῦτα ἀπαν- τῶσιν οὐ μόνον ἐπὶ ἀγγείων τοῦ Διπίλου καὶ τῆς Μήλου, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἀγγείων τῆς ἀρχαιοτέρας κορινθιακῆς τέχνης, ὅπου ἐπίσης ἀπαντᾷ καὶ τὸ τῷ σώματι, κατὰ τὸ φαινόμενον, στενωῶς περιφρού-μενον καὶ βραχὺ ἐνδύμα, ὅπερ ἐνταῦθα εἶναι ἐρυ-θρόν (4). Ὁ λιμὸς καὶ τὸ πρόσωπον τοῦ Διὸς εἶναι ἐρυθρά, ἐκτός τοῦ περὶ τὸν ἐγκεφαλαγμένον ὀφθαλμὸν μέρους, ὅπερ κατὰ κανόνα ἀπαντᾷ ἐπὶ τῶν ἀνδρικῶν μορφῶν (5), ἰδίᾳ τοῦ Ποσειδῶνος, τῶν κορινθιακῶν πινάκων, σπανίως δὲ μόνον, καθ' ὅσον ἐγὼ γινώσκω, ἐν ὑστερωτέροις χρόνοις (6). Τὸ ἐρυ-θρόν στήθος τοῦ Διὸς πρέπει βεβαίως νὰ φαντασ-θῶμεν ὡς περιβαλλόμενον ὑπὸ χιτῶνος, οὐ τινος ἢ ἀνω ᾧα κατέστη ἀγνώριστος ἕνεκα φθορᾶς.

Ἡ γενομένη ἀνωτέρω παραβολὴ θὰ παρεῖχεν ἡμῖν βεβαίως τὸ δικαίωμα νὰ θεωρήσωμεν τὸ ἡμέ-τερον τεμάχιον ὡς προῖον αὐτόχρημα κορινθιακῆς ἐργασίας, εἰάν δὲν ἠναντιοῦτο ἡ ἐπιγραφή. Οὕτω δὲ καὶ τὸ μικρὸν τοῦτο μνημεῖον, πρὸς τοῖς ἄλλοις

(1) Πρβ. π. χ. Furtwängler *l. c.* ἀρ. 486. 491.

(2) Ὁ Fr. Winter ἐν Arch. Zeitung. 1885 σ. 188 σημ. 2 συνί- γγευε πολλά παραδείγματα πρὸς τοῦτο. Σπανιότεραι δὲ εἶναι γραφαὶ ἀγγείων, ἐν αἷς μετὰ ἀνδρικῶν σωμάτων ἔχουσι αὐτὸ τὸ χρῶμα τοῦ πηλοῦ, ὡς π. χ. Βερολίνου ἀρ. 385. 496. Ἀθηνῶν ἀρ. 194 Collignon (Benndorf, Griech. und sicil. Vasenbilder n. 54. 1).

(3) Βερολίνου ἀρ. 1074.

(4) Πρβ. π. χ. Βερολίνου ἀρ. 479. 1009. Ὡς πρὸς τὴν διὰ τετρα-γωνικῶν σχημάτων διακόσμησιν τῶν ἐνδυμάτων πρβ. ἀρ. 796.

(5) Π. χ. Βερολίνου ἀρ. 347. 368. 370. 371. 574-376. 383. 386 (ἐλλοτὸν πως εἶναι τὸ ὑπ' ἀρ. 387) 450. 454. 477. 486. 494. 498. 499. Ὡσαύτως καὶ ἡ μορφή τοῦ Προμηθέως ἐπὶ τοῦ ἐκ Φαλῆρου τεμαχίου (Benndorf, Vasenbilder n. 54. 2), αἱ Ἀρπυῖαι ἐπὶ τῆς ἐξ Αἰγίνης λαμπῆς (Βερολίνου ἀρ. 1682) καὶ ἄλλα.

(6) Π. χ. Βερολίνου ἀρ. 2056.

μέχρι τοῦδε γνωστοῖς, συμβάλλει εἰς ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι μεταξὺ τῆς ἐποχῆς τῶν ἀγγείων τοῦ Διπί-λου καὶ τοῦ ἀγγείου τοῦ Κλιτίου, ἦτο περιόπου κατὰ τὸ δεύτερον ἡμῶν τῆς ἐβδόμης ἑκατονταετη-ρίδος, ἤρκαετο καὶ ἐν Ἀθῆναις ἡ τέχνη κατὰ τὸν ἀρχαῖον ἐκεῖνον κορινθιακὸν ρυθμὸν. Τίνα δὲ σχέ-σιν ἔχει ἡ παράστασις αὕτη πρὸς τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ὁ ἀρχαιοτάτος τύπος τῆς ἀπεικονίσεως τῆς γεννή-σεως τῆς Ἀθηνᾶς προῆλθεν ἐκ Κορίνθου καὶ ἐκεῖ-θεν μόλις ἐν χρόνοις ἱκανῶς ὑστερωτέροις μετηνέ-χθη εἰς Ἀθῆνας (1), ταῦτα καταλείπω νῦν ἄλλοις νὰ διευκρινήσασιν.

Εἰς τὸ δεύτερον ἡμῶν τῆς περιόδου τοῦ ἀρχαι-ωτέρου ρυθμοῦ ὡς καὶ οἱ χάριν παραβολῆς μνη-μονευθέντες ἀμφορεῖς μετὰ παραστάσεων γεννή-σεως Ἀθηνᾶς, ἀνήκει τὸ ὑπ' ἀρ. 2 ἀπεικονισμένον εὐμέγεθες τεμάχιον, ὅπερ περιεβλὸν ἐξ ἀγορᾶς εἰς κτήσιν τῆς Ἀρχ. Ἐταιρίας τῷ 1882 εὐρίσκειται νῦν εἰς τὸ ἐν τῷ Πολυτεχνεῖῳ Μουσείῳ (2). Ὑπάρ-χουσι δὲ περὶ τούτου τεκμήρια ὅτι προέρχεται ἐκ τῶν κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο γινομένων ἐν Ἀκροπόλει ἀνασκαφῶν πρὸ τῆς ἀνατολικῆς προσόψεως τοῦ Παρθενῶνος. Τὸ τεμάχιον τοῦτο εἶναι λείψανον με-γάλου δίσκου, ὅστις ἰσως εἶχε ποτε πλαστικῶς δε-δηλωμένον περιθώριον, νῦν ἀποκεκρουσμένον. Ἐκ τούτου ἠδύνατό τις νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ἀνήκει εἰς δι-σκοειδῆ πίνακα, οἷοι οἱ ἐν ὑστερωτέροις χρόνοις ὑπὸ τοῦ ἀγγειογράφου Ἐπικτήτου ἰδίως ζωγραφούμε-νοι (3), εἰάν δὲν καθίστα πιθανωτέραν ἄλλην ἐξή-γησιν ἢ ὑπ' ἀρ. 2* διδομένη καταγραφή τοῦ τεμα-χίου. Ἐν ᾧ δηλονότι ἡ γραπτὴ ἐπιφάνεια κτυπο-ταὶ ἠρέμα πρὸς τὸ κέντρον οὕτως ὥστε τὸ πᾶχος τοῦ δίσκου, ὃν ἐν τῷ μέσῳ 0.015, βγαίνει ἐλατ-τούμενον πρὸς τὴν περιφέρειαν μέχρι 0.008, ἢ ὀπισθία ἐπιφάνεια, ἣτις εἶναι ἐν γένει ἐπίπεδος, ἔχει, ἐν μέσῳ μελαίνων καὶ ἐρυθρῶν συγκεντρικῶν κύ-λων γεγραμμένων ἐπὶ τοῦ πηλοῦ ἔχοντος χρῶμα ἐρυθρὸν ἀνοικτόν, ἐξόχως ἰν τινα 0.006 πλατεῖαν καὶ 0.002 παχέαν, ἀρισταμένην δὲ κατὰ 0.043 ἀπὸ τῆς περιφέρειας. Ἐκ τούτου λοιπὸν ἄγεται τις

(1) Πρβ. ἰδίᾳ Loeschke, Arch. Zeitung 1876 σ. 111 κ. ε. 114 κ. ε. Ἐναντίον δὲ τοῦτο Klein, Euphroniae σ. 35 σημ. 2, τῆς νεωτέ-ρας ἐκδόσεως σ. 74 σημ. 2.

(2) Ἀρ. 284 τοῦ Ἐπιμετρίου τῶν πηλ. τεμαχίων.

(3) Brunn, Gesch. der griech. Künstler II σ. 672. Klein, griech. Vasen mit Meistersignaturen σ. 9.

νά εικάσῃ ὅτι τὸ τεμάχιον θὰ ἀνήκεν εἰς πῶμα μεγάλης πυξίδος. Τὸ σκευὸς ἦτο βεβαίως ἀφιερωμένον τῇ Ἀθηνᾷ, τὰ δὲ γράμματα... α μ' ἀνέθηκε δύνανται ν' ἀναχθῶσιν εἰς τοὺς ἀμέσως μετὰ τὸ μέσον τοῦ ἔκτου αἰῶνος χρόνου. Ἡ γραφὴ εἶναι ἐξεργασμένη διὰ τῶν συνήθων χρωμάτων, τὸ λευκὸν ὅμως δὲν διατηρεῖται τόσον ζωηρὸν ὅσον δεικνύται ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἀπεικονίσει, διακρίνεται δὲ κυρίως μόνον ὅταν παρατηρηθῇ ἐκ τοῦ πλαιγίου πρὸς τὸ προσπίπτον φῶς. Αἱ ἐγκεκαρχαμέναι γραμμαὶ ἐλέγχουσι χεῖρα βαρεῖαν μὲν καὶ χειρωνακτικὴν, ἀλλ' εὐσταθῆ.

Τὴν προσοχὴν τὰ μάλιστα ἐλκύει ἐν τῇ παραστάσει ταύτῃ τὸ σωζόμενον μέρος μεγάλης στρογγύλης ἀσπίδος περιβαλλομένης ὑπ' ὄφρων ὑπερφυῶν. Ἐπὶ ἀγγείων, καθ' ὅσον ἐνθυμοῦμαι, ὁμοίον τι ἀπαντᾷ ἄπαξ μόνον ἐπὶ τοῦ γνωστοῦ τοῦ ἀρχαιότερου ρυθμοῦ ἀμοφρέως μετ' ἐπιγραφῶν ἰωνικῶν (1), φέροντος δὲ γραφῆν Διὸς μαχομένου πρὸς γίγαντας καὶ προτεινόντος μεγάλην ἀσπίδα, ἥτις, ὡς καὶ ἐνταῦθα, κοσμεῖται διὰ τοῦ συχνότατα ἀπαντῶντος καὶ ἐκ τμημάτων κύκλου συγκειμένου ἀστέρος — ὃν ἐνίοτε « τροχὸν κυλινδουόμενον » ὀνομάζουσιν — καὶ φέρει ἐπὶ τοῦ πρὸς τὸν ἐναντίον ἐστραμμένου μέρους ὄφρει πολλὴ πυκνότερα διατεθειμένους. Τὴν ἀσπίδα ταύτην δικαιούμεθα ἀναμφιδόλως νὰ ὀνομάσωμεν Λιγίδα, συμφωνεῖ δέ, ὡς νομίζω, πολὺ μάλλον τὸ σχῆμα τοῦτο αὐτῆς πρὸς τὰς παρ' Ὀμήρῳ περιγραφάς, ἢ τὸ βραδύτερον ὡς σχῆμα τῆς αἰγίδος δεκτὸν γενόμενον. Ὡσαύτως καὶ τὴν Ἀθηνᾶν εὐρίσχομεν φέρουσαν τοιαύτην αἰγίδα π. χ. ἐπὶ νομισμάτων τῆς Μήλου (2). Ὅτι δὲ ἡ Θεὰ καὶ ἐνταῦθα παρίστατο, φαίνεται ἐκ τῶν ἐλαχίστων μὲν ἀλλὰ βεβαίων ἰχνῶν χρωματισμοῦ λευκοῦ, ἅπερ παρατηροῦνται ἐπὶ τοῦ σωζομένου μέρους τοῦ ποδὸς τῆς μορφῆς κάτωθεν τῆς ὄψας τοῦ χιτῶνος. Τὸ ἔνδυμα φέρει τὴν φολιωτὴν ἐκείνην διακόσμησιν, ἥτις ἐν τοῖς ἀρχαιότεροις, οὐχ' ἦρτο δὲ καὶ ἐν τοῖς χρόνοις τούτοις οὐχὶ σπανίως ἀπαντᾷ (3). Ἡ οὐρὰς σχῆμα ἔχουσα προεκβολὴ τῆς ὄψας

τοῦ χιτῶνος εἶναι τὸ ἐπίσυρμα· γνωστὸν δὲ εἶναι ὅτι συνήθως αἱ γυναῖκες παρίστανται ἐν τοῖς ἀρχαιοτάτοις μνημείοις ἐλκεσέπειλοι ὡς αἱ παρ' Ὀμήρῳ. Καὶ τὸ ἐπίσυρμα τοῦτο δεικνύει ἡμῖν ὅτι ἡ μορφή ἦτο ἐστραμμένη πρὸς ἀριστερά, ὡς τοῦτο, παρὰ τὸ ἔθος τῆς ἀρχαίῃς τέχνης (1), οὐχὶ σπανίως ἀπαντᾷ ἐπὶ παραστάσεων τῆς Ἀθηνᾶς καὶ ἄλλων μορφῶν φερουσῶν ἀσπίδα ἵνα ἐνταυτῶ καὶ τὸ ἔμβλημα τῆς ἀσπίδος ἐπιδειχθῇ καὶ τὴν ζωγράφῃσιν τοῦ κορμοῦ τῆς μορφῆς ὁ τεχνίτης ἀποφύγῃ. Ἐκ τούτου δὲ ἐξάγεται ἐπίσης ὅτι τὸ ἐξ ὄφρων κράσπεδον περιέθεε κύκλω τὴν ἀσπίδα. Καθόλου ὀφείλομεν νὰ φαντασθῶμεν τὴν θεὰν ἡρέμως ἰσταμένην καὶ πάλλυσαν τὸ δόρυ κατὰ τὸν γνωστὸν τύπον τῶν εἰκόνων τοῦ Παλλάδιου (2). Ἡ ἀσπίς ἐκάλυπτε σχεδὸν τὸ ἡμισυ τῆς μορφῆς (3), ὡς ἡ διὰ στιγμῶν ἐν τῷ ἡμετέρῳ πίνακι συμπλήρωσις τῶν δύο ἡμικυκλίων φανερὸν ποιεῖ, ἐὰν δὲ πρὸς τοῖς λάβωμεν ὅτ' ἔβην καὶ τὸ μέγα ἐξ ὄφρων κράσπεδον τῆς ἀσπίδος, πρέπει νὰ φαντασθῶμεν τὴν κυρίαν μορφήν παραδόξως ἐστενοχωρημένην, ἡ δὲ εἰκὼν θὰ παρεῖχεν ὄψιν σχεδὸν γελοιογραφικὴν (4). Ἀλλὰ συνάδει κάλλιστα πρὸς πάντα ταῦτα ἡ δὴν σκαϊότης τῆς ἐξεργασίας τῆς εἰκόνος.

Ὅταν τεχνοτροπία τις, ἀφοῦ φθάσῃ ἤδη εἰς τὴν ἐφικτὴν — ἐντὸς τῶν ὁρίων τῶν γενικῶν αὐτῆς ἀρχῶν — ὕψιστην ἀμύην, ἀρκεῖται ν' ἀποβάλλῃ τὴν ζωτικὴν αὐτῆς δύναμιν, τότε μεταξὺ τῶν ὁπαδῶν τῆς ἀναφαίνοντα τεχνύται — ἐκτός, ἐννοεῖται, ἐκείνων οἵτινες χειρωνακτικῶς ἐργαζόμενοι ἐξακολουθοῦσι νὰ ἐπαναλαμβάνωσι τοὺς ἐκ παλαιοῦ δημιουργηθέντας τύπους — τινὲς μὲν ἔχον-

καὶ Ἀρχ. Ἐφημ. 1885 π. 7. 2, ὅπου κατὰ περίεργον σύμπτωσιν αἱ φολιδῶς ὁμοιάζουσιν ἐντελῶς πρὸς τὰς ἐπὶ τῶν ἐκ Μενιδίου καὶ Σπάτα βαλίων πινακίδων.

(1) Πρὸ. Löschke, Arch. Zeitung 1876 σ. 113.

(2) Πρὸ. Jahn ἰ. ἀ. ἰδία δι' Gerhard, Etrusk. und Kamp.Vasenbilder pln. 2, τὴν ἐκ 'Τόσου κλίμα (Journal of hell. studies 1884 π. 40) καὶ τινὰ ἀμοφρέα τοῦ Ἀρμῆσιος (Arch. Zeitung 1884 π. 15).

(3) Ὅτω π. χ. καὶ ἐπὶ τοῦ Ἄρειου ἐν ἀγγείῳ παριστάνοντος τὴν γέννησιν τῆς Ἀθηνᾶς παρὰ Schneider (ἴδε ἀνωτέρω) ἀρ. 3.

(4) Τοῦτο παρηγόρησέ με ἐν ἀρχῇ νὰ πιστεύσω ὅτι ἡ Ἀθηνᾶ ἐνταῦθα παρίστατο μόνον μέχρι τῶν γονάτων καὶ ἐπομένως ἐν βραχέϊ χιτῶνι, ὡς ἐπὶ ἀγγείῳ τῆς συλλογῆς Santangelo ἐν Νεαπόλει (καθ' ἡ φιλικῶς ἀνεκάλυψέ μου ὁ Löschke) ἐπ' ἀρ. 120 παρὰ Heydemann τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ὑπεδείξα ἰσαγῶτος (Zeitschrift für österr. Gymnasien 1886 σ. 199 σμ. 2), ἀλλὰ νῦν βασανίσας αὐτὴν ἐκ νέου τὴν εὐρίσκω ἀνεπιτότατον.

(1) Mon. dell' Inst. VI, VII pln. 78.

(2) Müller-Wieseler, Denkmäler II³ pln. 20 ἀρ. 215 σ. 150. Jahn, de antiquiss. Minervae simulacris pln. 3, 8. Πρὸ. Roscher, Lexik. der Mythol. ἰ. λ. Studniezka, Beiträge zur Gesch. der altgriech. Tracht σ. 62 σμ. 17 καὶ 18.

(3) Ἴδε παραδείγματα τινὰ ἐν Beiträgen κτλ. σ. 38 σμ. 35. Πρὸ.

τες τὴν δύναμιν νὰ τάμνωσι νέας οδοὺς, ἄλλοι δὲ μὴ ἀπολακτίζοντες μὲν τὰ ἀρχαῖα σχήματα, ἐπιχειροῦντες ὅμως νὰ ἐμφυσησῶσιν αὐτοῖς νέον θέλημα ἡγερτον ἐπιτηδεύοντες ἄκραν λεπτότητα περὶ τὴν ἐξερρασίαν. Οὕτως ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Κίμωνος βλέπομεν ἀντιτιθεμένους ἀλλήλοις τὸν Μύρωνα καὶ τὸν Κάλαμιν. Οὕτω μετὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ πέμπτου αἰῶνος ἐμφανίζονται ἐν τῇ ζωγραφικῇ τῶν ἐρυθρομόρφων ἀγγείων τεχνίται, οἵτινες, ἀγωνιζόμενοι κατὰ τῶν πρῶτων δοκιμῶν τοῦ καλοῦ ρυθμοῦ, προσπαθοῦσι δι' ἀρχαϊκῶς σχεδὸν κομποπρεπείας νὰ διατηρήσωσιν ἐν τῇ ζωῇ τὸν αὐστηρὸν ρυθμὸν (1). Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ ἑκατὸν ἔτη πρότερον. Ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Κλιτίου καὶ Ἐργοτίμου, τοῦ Νεάρχου καὶ τοῦ Κόλχου τὸ πρῶτον στάδιον τῆς ἀρχαϊκῆς τέχνης ἔφθασεν εἰς τὴν ὑψίστην αὐτοῦ ἀκμὴν. Ἐν ᾧ δὲ χρόνῳ ἐγεννήτο ἡ νεωτέρα τῶν μελανομόρφων ἀγγείων ἐργασία, ἥτις παρεσκεύασε τὴν πρὸς τὰ ἐρυθρομόρφα μετάβασιν, διακεκριμένοι τινὲς τεχνίται ἐπειρῶντο διὰ τῶν υποδειχθέντων μέσων νὰ διατηρήσωσιν ἐν τῇ ζωῇ τὸν ἀρχαῖον τῆς ἐργασίας τρόπον. Τούτων δ' ἐξοχώτατοι ἦσαν ὁ Ἐξηκίας καὶ ὁ Ἄμασις (2). Τὴν ἀντίθεσιν τοῦ τρόπου αὐτῶν τοῦ σχεδιάζειν πρὸς τὴν γνησίαν ἐκείνην ἀρχαικωτέραν τέχνην σαφέστατα ἐχαρκτηρίσεν ὁ Brunn (3), εἰ καὶ τὰ ἱστορικά πορίσματα, ἅτινα ἐκ ταύτης πειρᾶται νὰ ἐξαγάγῃ δυσκλῆς δύναται τρις σήμερον ν' ἀσπασθῇ. Εἰς τὸν ἀνωτέρω λοιπὸν τρόπον τῆς ἐργασίας ἀνήκει καὶ τὸ ὑπ' ἀρ. 3 τεμάχιον, εὐρεθὲν κατὰ τὴν θεμελίωσιν τοῦ ἐν Ἀκροπόλει Μουσείου (4). Ἡ δὲ ὑπ' ἀρ. 3^a διδομένη κάλυτος τομὴ καὶ τὸ γνωστὸν κυματιστὸς κόσμημα δηλοῦσιν ὅτι τὸ τεμάχιον ἀνήκει εἰς ἀμφορέα ἐλαφρὰν ἔχοντα τὴν ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ πρὸς τὴν κοιλίαν κυρτότητα καὶ κοσμοῦμενον ἑκατέρωθεν δι' εἰκόνων ἐν πλαισίῳ, περιεχουσῶν μεγάλας

μὲν ἄλλ' ὀλίγας μορφάς (1). Διάμετρον εἶχε τὸ ἀγγεῖον, καθ' ὅσον αὕτη ἐκ τῆς ὀριζοντίας κυρτότητος τοῦ τεμαχίου νὰ ὑπολογισθῇ δύναται, 0.25 περίπου. Ἐνταῦθα βλέπομεν τὴν Ἀθηνᾶν ἐν στάσει ἡρέμου, ὅπως δ' αὐτῆς τὴν τριάνταν τοῦ Ποσειδῶνος. Ἀμφότεροι οἱ θεοὶ προσήρχοντο πιθανῶς πρὸς τρίτην τινὰ ἀνδρικήν μορφήν, ἥς περισσώθη μόνον ἡ δεξιὰ χεὶρ μετὰ μέρους σκήπτρου, ὅπερ ἐκράτει τὴν μορφήν ταύτην δύναται τις νὰ υποθέσῃ ὡς τὴν τοῦ Διός, κατ' ἀκολουσίαν δὲ τὴν ὄλην παράστασιν ὡς εἰκονίζουσαν τὴν περὶ Ἀττικῆς ἔριδα τῶν θεῶν ἐν σχήματι μίας *sacra conversazione*.

Πάντα τὰ χρώματα διατηροῦνται ἐξαισιῶς, ἐν οἷς καὶ τὸ παχὺ λευκὸν χρῶμα, δι' οὗ, ἐκτὸς τῶν γυμνῶν μελῶν τῆς θεᾶς, εἶναι πεποιημένα καὶ τὰ ἐλάχιστα στίγματα, ἅπερ στολίζουσι τὴν ρίζαν τοῦ λόφου τῆς περικεφαλαίας, τὴν ἄνω ᾤαν καὶ τὰ πετραγῶνα ἐν τοῖς ποικιλιμασίν τῆς ἐσθῆτος, τὰ κράσπεδα καὶ τοὺς ὄφεις τῆς αἰγίδος. Ἡ ἄντηξ τῆς ἀσπίδος ἔχει χρῶμα κιτρινωπὸν, τὸ δὲ ψέλλιον εἶναι ἐρυθρὸν ἀποκλίνον πρὸς τὸ ὀρφνόν. Τὰ λοιπὰ βαθέως ἐρυθρὰ μέρη τῆς γραφῆς δηλοῦνται ἐν τῇ ἡμέτερᾳ ἀπεικονίσει διὰ πυκνῶν σκιερῶν γραμμῶν. Ἡ χάραξις τῶν γραμμῶν εἶναι ἐξόχως λεπτή¹ καὶ ἐπὶ μὲν τοῦ προσώπου καὶ τοῦ βραχίονος ἀποκαλύπτουσι αὐτὰ ἀπλῶς τὸ ὑποκάτωθεν μέλαν γάνωμα, ἐπὶ δὲ τῶν μελανῶν μερῶν τῆς εἰκόνος εἶναι πεπληρωμένα ὑπὸ λευκοῦ βάρματος. Ὁ τοιοῦτος τρόπος τῆς ἐπιθέσεως τοῦ λευκοῦ ἰδίᾳ ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ τῆς τέχνης ἡσκαίτο ἐπιμελῶς, κατὰ πρῶτον δὲ ὑπὸ τοῦ Benndorf ἠξιώθη τῆς δεούσης προσοχῆς καὶ ἐκτιμῆσεως (2). Πρόκειται λοιπὸν ἐνταῦθα εἰς ὄψιν ἡμῶν αὕτη αὕτη ἡ «*musterhafte Sauberkeit der materiellen Ausführung*», ἣν ὁ Brunn ἐν τῷ ἀνωτέρῳ μνημονεύοντι χαρακτηρίσῃ ἀποδοῖαι τῷ Ἐξηκίᾳ, ἐνταῦθα δὲ φαίνεται ἡ «*gewisse Katatexis*» καὶ ὁ καθαρῶς τὰ παραδεγμένα σχήματα ἐλέγγων χαρακτήρ τοῦ κομψοῦ αὐτοῦ σχεδίου καὶ ἡ ἑλλειψὶς παρατηρήσεως τῆς ἐν τῇ φύσει ζωῆς. Τὸ δόρυ καὶ τὸ σκήπτρον εἶναι ῥαβδία λεπτοφύεστατα. Τὸ ὅτι δὲ τὸ σκήπτρον,

(1) Πρὸς τὸν ἰδίᾳ Winter, die jüngeren attischen Vasen und ihr Verhältniss zur grossen Kunst 1885 σ. 14 κ. ἔ.

(2) Κατάλογον τῶν ἔργων αὐτῶν ἴδε παρὰ Klein, gr. Vasen mit Meistersignaturen σ. 18 κ. ἔ. Ἡ τοῦ Klein χρονολογικὴ κατάταξις τούτων καὶ ἄλλων τεχνιτῶν νομίζω, κατὰ τὰ ἄνω εἰρημένα, ὅτι δεῖται διορθώσεως.

(3) Probleme in der Gesch. der griech. Vasenmalerei σ. 43 κ. ἔ.

(4) Τὴν γνῶσιν τοῦ τεμαχίου τούτου καὶ τῶν ὑπ' ἀρ. 4 καὶ 5 ὄφελω τῷ κ. Benndorf κατὰ τὴν ἐν Ἀθήναις διατριβῇ τοῦ ὁμοίου ἐπισκέφθη κατὰ πρῶτον καὶ τὰ ἄλλα ἐν τῷ τῆς Ἀκροπόλεως Μουσείου μέγρι τοῦδε ἡμὶ ἐπιθεμένου εἰς τὸ κοινὸν πολῦτιμα ἀντικείμενα.

(1) Πρὸς τὸν ἀμφορέα τοῦ Ἐξηκίου παρὰ Klein, Meistersignaturen ἀρ. 4 (Mon. dell' Inst. II πλ. 22).

(2) Arch. Zeitung 1881 σ. 1 κ. ἔ.

ἀντί τῆς συνήθους αὐτῶ θέσεως μεταξύ τοῦ ἀντίχειρος καὶ τοῦ δαίκτη, ἐνταῦθα μεταξύ τούτου κεῖται καὶ τοῦ μέσου, τοῦτο πρέπει ν' ἀποδοθῆ μᾶλλον εἰς ἰδιότροπον προσπάθειαν πρὸς ἐπίδειξιν χάριτος ἢ εἰς σφάλμα τοῦ τεχνίτου. Ἐλλείψιν ὅμως ἰκανότητος τοῦ τεχνίτου περὶ τὴν ἀντίληψιν καὶ παράστασιν τοῦ ἀντικειμένου ἐλέγχει ἡ ἀπεικόνισις τῆς αἰγίδος, ἥτις λοξῶς περιβάλλει τὸ στήθος — τοῦθ' ὅπερ σπανιώτατον ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τέχνῃ (1) — ὡς τελαμών, καὶ τῆς ὁποίας τὰ ἄκρα πρέπει νὰ φαντασθῶμεν συνηνωμένα ἐπὶ τοῦ δεξιῦ ἄμου. Χάριν δὲ τούτου κεῖται ἐκεῖ καὶ κυκλοτερῆς τις περόνη, χωρὶς ὅμως νὰ δηλωθῆαι τὸ ἡμικυκλικὸν κρᾶσπεδον τῆς ἐκ τῶν ὀπισθεν ἀνερχομένης ἄκρας τῆς αἰγίδος (2), ἀνθ' οὗ κατωτέρω παρίσταται ἐπικεκολλημένη πλατεῖά τις ταινία, οἶα μόνον εἰς χεῖριδα χιτῶνος θὰ ἤρμοζεν. Ὡσαύτως πάντῃ ἀλογίστως εἰκονίζονται οἱ ὄφεις· δὲν ἐκφύονται δηλαδὴ ἀπὸ τῶν κρᾶσπέδων τῆς αἰγίδος, ἔνθα ἡ συνήθης αὐτῶν θέσις, ἀλλ' ἀναφαίνονται πρὸ τοῦ στήθους εἰς μέρος ὅπου καθόλου δὲν ὑπάρχει ἡ αἰγίς. Τοιαῦται ἐλλείψεις εἰς γραφὰς ἐπιπολαίουσιν θὰ ἦσαν συγχωρηταί, ἀλλὰ παρατηρούμεναι ἐπὶ γραφῶν τῶν ἐπιμελῶς ἐξεργασμένων δικαίως δίδουσιν ἀφορμὴν νὰ καταγνώσῃ τις τοῦ ἀγγειογράφου Ἐλλείψιν καλλιτεχνίτου νοῶς ἐν τῇ ἀντιλήψει τῶν ἀντικειμένων.

Ἐν τούτοις ἡ τελειότης τῆς ἐργασίας — εἰς τὸ εἶδος τῆς ἐννοεῖται — δικαιοῦ ἡμᾶς νὰ ἀναζητήσωμεν τὸν τεχνίτην μεταξύ τῶν γνωστῶν τῆς αὐτῆς σχολῆς τεχνιτῶν. Ἡδύνατό τις κατὰ τὰς ἀνωτέρω γενομένας συγκρίσεις νὰ στοχασθῆ τὸν Ἑξηκίαν. Νομίζω ὅμως, ὅτι εὐλογώτερας ἀξιώσεις δύναται τις νὰ προβάλλῃ ὑπὲρ ἐτέρου τινος τεχνίτου, ὅστις μᾶλλον ἢ ὁ Ἑξηκίας « ἐν μικρῶ ὑψίστην κομψότητα ν' ἀναπτύξῃ » (3) θηρεῖται. Τὸν Ἀμασιν λέγω. Οὐδεμία ἀγγειογραφία φαίνεται μοι νὰ ὁμοιάζῃ τὸσον τῷ ἡμετέρῳ τεμαχίῳ — ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ὑποτύπωσιν τῶν μορφῶν — ὅσον ἡ κυρία εἰκὼν τοῦ ἄλλοτε τῶ δουκὶ de Luynes ἀνήκοντος (4) λαμπροῦ ἀμ-

φορέως τοῦ Ἀμασίου καὶ φέροντος γραφὴν ἔχουσαν θέμα σχετικὸν τῇ ἡμετέρᾳ παραστάσει, ἥτοι Ἀθηναῖον καὶ Ποσειδῶνα ἀπέναντι ἀλλήλων ἰσταμένους. Μικραὶ πραγματικαὶ διαφοραὶ εἰς τὰ καθέκαστα, ἰδίως ἐν τῷ εἶδει τούτῳ τῆς τέχνης, μικρὰν ἔχουσι σημασίαν. Ἡ Ἀθηναῖα δηλονότι ἐν τῷ τοῦ de Luynes ἀγγείῳ φέρει κρᾶνος σχήματος ὀψιαιτέρου, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀρχαιότερον ἐκεῖνο ἀπτικὸν σχῆμα μετὰ μικρᾶς δηλαδὴ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ ἐρυθρᾶς, περιεφαλαίας καὶ ὑψηλοῦ λόφου ἀπαντᾷ ἐπίσης ἐν ταῖς γραφαῖς τοῦ Ἑξηκίου ὡς καὶ τὸ νεώτερον τοῦτο σχῆμα (1). Ἡ αἰγίς ὡσαύτως διαφέρει, ἔχουσα σχῆμα ἀσυνήθης καὶ οὐσα κατὰ μέσον τοῦ στήθους εἰς δύο διηρημένη, οἱ δὲ ὄφεις ἐπίσης εἶναι οὐχὶ ὀργανικῶς τῇ αἰγίδι συνηνωμένοι.

Ἀσφαλέστατα ὅμως φαίνεται μοι ὅτι ὑπὲρ τοῦ Ἀμασίου μαρτυροῦσι χαρακτηριστικὰ τινὰ, τὰ ὅποια δὲν δύνανται κάλλιον νὰ ἐρμηνευθῶσιν ἄλλοθεν ἢ ἔκ τινος ἰδιότητος τοῦ τεχνίτου τούτου, ἥτις, ὡς φαίνεται μέχρι τοῦδε οὐδεμίαν ἠξιώθη προσοχῆς εἰ καὶ πρὸ πολλοῦ ὑπεδείχθη, ἥτοι ἐκ τῆς σχέσεως αὐτοῦ πρὸς τὴν Ἀφρικὴν. Ἐμεινε δ' ἀπαρτηρήτος ἡ σχέσηις αὐτῆ δι' οὐδένα ἴσως ἄλλον λόγον ἢ διότι ἰδίως ὁ Panofka ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀνδρὸς ὀρμώμενος, κατὰ τὸν φαντασιώδη καὶ ἐπιπόλειον αὐτοῦ τρόπον, ἀνέζητει μυθολογικὰς ἀναφορὰς τῶν γραφῶν τοῦ Ἀμασίου πρὸς τὴν Λιδίην (2). Ἀλλὰ καὶ ὁ K. O. Müller ξενισθεὶς ἐπὶ τῷ ἀήθει τούτῳ εἰς Ἑλληνα ὀνόματι ἐπειράθη νὰ ἐξηγήσῃ τὸ πρᾶγμα ἐκ τῆς ἐπὶ Ψαμμητήχου ἐμπορικῆς ἐπιμιξίας τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν Αἴγυπτον (3). Τὸ κατ' ἐμὲ δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ὁ τεχνίτης, ἐκ τῆς γραφίδος τοῦ ὁποίου διεσώθη ἡμῖν εἰκὼν μορφῆς Αἰθίοπος (4), ναὶ μὲν κατὰ παραδεδεγμένον τι σχῆμα πεποιημένη, ἀλλὰ μία τῶν πιστοτάτων ἀρχαίων,

céramographique, I πίν. 78, Arch. Zeitung 1846 πίν. 39, 4.

(1) Klein ἔ. ἀ. ἀρ. 3, Gerhard, Etrusk. u. Kamp. Vasenbilder πίν. 12 καὶ αὐτ. πίν. 22 ἐπὶ ἀγγείου κατὰ τὸν Klein σ. 20 συγγενεῶς τοῖς τοῦ Ἑξηκίου, καὶ ἐπὶ τοῦ νεωτέρου παρὰ Gerhard, Auserl. Vasenb. II π. 211.

(2) Archäol. Zeitung 1846 σ. 237 κ. ἔ.

(3) Commentationes societatis Göttingensis 1831 σ. 38 Kunstarchäolog. Werke III σ. 62.

(4) Klein ἔ. ἀ. ἀρ. 2, Gerhard Auserl. Vasenb. III π. 207, Arch. Zeitung 1846 π. 39, 3. Ὁ δὲ Klein δὲν δύναται καὶ ἐγώ, κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἐπισημασμένα, νὰ συμπεράνωσιν τῷ Luerschcke, περιωμένῳ ἐν Arch. Zeitung 1881 σ. 31 σημ. 9 ν' ἀποδείξῃ ὅτι τὸ ἀγγεῖον τοῦτο δὲν ἀνήκει εἰς τὸν Ἀμασιν.

(1) Π. χ. Gerhard, Auserl. Vasenbilder II πίν. 211 τοῦ νεωτέρου μελανοκόρου τρόπου.

(2) Πρὸς τὸν πίνακα τοῦ Σκόπου παρὰ Benndorf, Vasenbilder πιν. 4, 1 καὶ Gerhard, Auserl. Vasenb. I πίν. 69-70, 71, II πίν. 113, 139, III πίν. 192 καὶ Élie céramogr. I πίν. 10.

(3) Klein, Meistersignaturen σ. 20.

(4) Klein ἔ. ἀ. ἀρ. 1, Luynes, Vases grecs πίν. 1-3, Élie

πράγματι ἐκ τῆς παρὰ τὴν Αἰθιοπίαν χώρας κατήγετο καὶ ὅτι κατ' ἀκολουθίαν, ὅπως ὁ μισοφόρων ἀρχηγὸς Ψαμμάτιχος (1) καὶ ἄλλοι Ἕλληνες ἐκ τῆς περιφέρειας, βαρβαρικὸν εἶχεν ὄνομα καὶ ἦν εἰς τῶν πολυαριθμῶν ἐπηλύδων οὐς ἀπησχόλη ἢ τῶν Ἀθηναίων καλλιτεχνικῆ παραγωγῇ κατὰ τὸν ἕκτον ἔτι δὲ καὶ τὸν πέμπτον αἰῶνα. Δὲν ἀμφιβάλλω δὲ περὶ τούτου τοσοῦτο μᾶλλον καθ' ὅσον πάντῃ ἐξ ἑμαυτοῦ ἤχθη ἐν τὴν εἰκασίαν ταύτην διὰ τῆς παρατηρήσεως μικρᾶς τινοῦ καὶ ἀφανοῦς λεπτομερείας, ἥτις ἐπὶ ἠλθέ μοι, προϊούσης τῆς περὶ τὴν ἑλληνικὴν στολὴν ἐρευνῆς μου. Μοι ἐφάνη δηλαδὴ περιεργον εἶναι ἐν τῇ ἀρχαίῃ τέχνῃ σπανίως ἀπαντᾶ ἐσθλῆς θυσανωτῆ. Ἐκτός μεμονωμένων τινῶν περιπτώσεων, ἐβεβαιώθη, ὅτι οἱ Οὐρανοὶ ἀπαντᾶσι μόνον εἰς δύο μικρὰς κατηγορίας ἀγγείων, ἥτοι εἰς τὰ ἐκ Κυρήνης (2), καὶ εἰς τὰ τοῦ Ἀμασίου (3), καθ' ὅσον ταῦτα ἐγένοντο διὰ δημοσιεύσεων γνωστά. Ὁ ἐκ θυσάνων κόσμος ἦτο βεβαίως ἐν χρήσει ἀρχικῶς ἐν Ἀσίᾳ ἰδίᾳ δὲ ἐν Ἀσσυρίᾳ (4), ἀλλ' ἐν τοῖς χρόνοις, οὐς ἐξετάζομεν ἐπίσης καὶ παρ' Αἰγυπτίους, κίττινες κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (2, 81), ἐνδεδυκάσαι αἰῶνας λινέους, περὶ τὰ σκέλεα θυσανωτοῦς, οὐς καλοῦσι καλασίρις. Ἐπίσης γνωστή τις εἰκὼν ἀγγείου τοῦ Αὐστριακοῦ Μουσείου ἐν Βιέννῃ (5) παριστᾷ τὸν Βούσιριν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ αἰθίοπας ὁμοίως μετὰ γνώσεως ἀκριβοῦς τοῦ σχήματος τῆς μορφῆς καὶ τῆς στολῆς αὐτῶν ἀνῆκει δὲ τὸ ἀγγεῖον τοῦτο εἰς μεγάλην τάξιν ἀγγείων, περὶ ὧν ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐκράτησεν ἡ ἀδικαιολόγητος δόξα, ὅτι ἐποιήθησαν κατὰ μίμησιν τῶν ἀρχαίων, διὸ καὶ ἐκλήθησαν vasi di stile corinzio imitato a Cere. Καὶ ἡ τάξις αὕτη τῶν ἀγγείων, ὡς φίλός τις κατέστησέ μοι γνωστόν, ὅστις

(1) Pl⁶. Röhl, Inscr. gr. antiquissimae 482.

(2) Micali, Storia κτλ. π. 42. Arch. Zeitung 1881 π. 42, 1. 3. π. 13, 2. 3. 5. Μόνον ἐν ταῖς γραφαῖς τῆς Ἀρκεσιλάου κύλικος ἑλληνοῦ παντελῶς, ἐὰν ἡ ἀπεικόνισις εἶναι ἀκριβὴς (Mon. dell'Inst. I π. 47). Ἐπὶ τῆς παρ' Ulrichs (Beiträge zur Kunstgesch. π. 40) κύλικος ἀπαντᾷ μόνον κάλυμμα ἡλκίνης θυσανωτῶν. Περὶ τῆς ἐκ Κυρήνης καταγωγῆς τῆς τάξεως ταύτης τῶν ἀγγείων ἀμφιβάλλω τοσοῦτον ἦπτον, ὅσον ἐν Mittheil. des arch. Inst. 1886 σ. 90 νομίζω ὅτι νέα τεκμήρια ὑπὲρ τῆς τοῦ Loeschek καὶ τοῦ Puchstein γνώμης προσήγαγον.

(3) Ἐἰς τὰ ἐν τοῖς ἀνωτέρω ᾄδῃ μνημονευθέντα προσθετέον καὶ Micali, Antichi Monumenti π. 76 (Arch. Zeitung 1846 πιν. 39. 1).

(4) Ἴδὲ τινα περὶ τούτου ἐν τῇ ἡμῶν πραγματείᾳ Beiträge κτλ. σ. 124 κ. ἑ.

(5) Monum. dell'Inst. VIII πιν. 46.

καὶ μέλλει προσεχῶς διὰ πλείονων νὰ τὸ ἀποδείξῃ, στενωῶς συνδέεται πρὸς τὴν πατρίδα τῆς στολῆς ἐκείνης. Ὑπομνήσκω δὲ πρὸς τούτους ὅτι ἐν τῇ τέχνῃ τῶν χρόνων τῶν Διαδόχων καὶ τῶν Ῥωμαίων συνηθέστατον παραδείγμα θυσανωτῶν ἐνδυμάτων παρέχει ἡ αἰγυπτιαζούσα στολή τῆς Ἰσιδος καὶ τῶν ἱερειῶν αὐτῆς. Θυσανωτὸν ἐπίσης δερμάτινον ἔνδυμα ἔφερον αἱ γυναῖκες ἐν τῇ γείτονι Λιβύῃ, ἐξ οὗ ὁ Ἡρόδοτος (4, 189) θεωρεῖ γεννηθεῖσαν τὴν αἰγίδα. Περὶ τοῦ Ἀμασίου δὲ προσθετέον ἔτι καὶ τὸ ἐξῆς, ὅτι δηλαδὴ καὶ παρ' ἄλλοις μὲν, ἀλλὰ κυρίως ἐν ταῖς γραφαῖς αὐτοῦ συχνάκις ὁ βραχὺς κριτῶν ἢ τὸ ζῶμα τῶν μαχητῶν ἔχει σχῆμα συγγενὲς τῷ αἰγυπτιακῷ.

Καὶ δὲν περιέχει μὲν τὸ ἡμέτερον τεμάχιον οὐδεμίαν τῶν μνημονευθεῖσάν ἀφρικανῶν χαρακτηριστικῶν λεπτομερειῶν, ἀντὶ τούτων ἕμως ἀνευρίσκομεν ἐν αὐτῷ ἄλλο τι σημεῖον ὁμοίας φύσεως. Πάντῃ ἀήθης δηλονότι εἶναι, ὅσον ἐγὼ γινώσκω, ὁ ἄνωθεν τοῦ μεταποῦ τῆς Ἀθηνᾶς ἀπὸ τοῦ κράνουσ προβάλλων μικρὸς γρύψ· ἀνάλογα δὲ τούτου παραδείγματα ἐν τῇ ἑλληνικῇ τέχνῃ δύνανται νὰ ἐπιδειχθῶσι μόνον ἐκ μεταγενεστέρων χρόνων προερχόμενα καὶ οὐχὶ πολὺ πλησιάζοντα (1), καὶ οὐδενὸς τῶν ὁποίων ἡ ὁμοιότης εἶναι τόσοσ καταφανῆς ἐκ πρώτης ὄψεως πρὸς τὸν ἐπὶ τοῦ κράνουσ τῆς Ἀθηνᾶς γρύπα, ὅσον ἡ τοῦ Οὐραίου, ὅστις κατὰ τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς θέσιν κοσμεῖ τὰ διαδήματα καὶ τὰ κράνη τῶν αἰγυπτίων βασιλέων (2). Ἀλλὰ τὸ ἐκ καρπῶν ροῖᾶς καὶ ἀνθέων λωτοῦ στέμμα, ὅπερ περιβάλλει τὸ κάτω μέρος τοῦ κράνουσ, ἐνθυμίζει ἡμῖν ἕνεκα τοῦ κυρίου αὐτοῦ συστατικῷ — τῆς ροῖᾶς — διακόσμησιν, ἥτις, εἰ καὶ ἄλλοιαν πως ἔχουσα τὴν διάταξιν, ἰδιάξει μόνον τοῖς ἐκ Κυρήνης καὶ τοῖς συγγενεῖσι τούτοις ἀγγείοις (3).

Τὰ ἐξῆς τεμάχια ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς ἄκρας ἀκμῆς τῆς ἀττικῆς ἀγγειογραφικῆς τέχνης.

(1) Πρὸς τὴν ἀναγραφὴν τῶν ἐπὶ τοῦ κράνουσ τῆς Πλατῆνου τοῦ Φεῖδου γρυπῶν παρὰ Kieseritzky (Mitth. des arch. Inst. 1883 σ. 300 κ. ἑ. καὶ τὰς Πηγάσου προτομᾶς, ἃς φέρει ἐμπρὸς ἢ πλατεῖα μέτρα τῆς Ἀθηνᾶς ἐν Élite céram. I πιν. 29, 1, Millingen. Vases grecs πιν. 49.

(2) Pl⁶. Wilkinson-Birch, Manners and customs II σ. 328, 7, Erman, Aegypten und aeg. Leben σ. 95. 97.

(3) Pl⁶. Lœscheke, de basi quadam prope Spartam reperta, Dorpater Programm 1879 σ. 45, Puchstein, Arch. Zeitung 1881 σ. 226.

Τὸ ὑπ' ἀρ. 4, εὐρεθὲν κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ ἔτους τούτου, εἶναι ὡς ἡ ὑπ' ἀρ. 4^a τομῆ δεικνύει, λείψανον μικρᾶς πιθανῶς κύλικος, ἧς νῦν σώζεται ἐκ τῆς βάσεως, κοιλῆς οὐσῆς, ἡ ἀρχή. Μόνον, ὡς φαίνεται, κόσμον εἶχεν ἡ κύλιξ ἐν μέσῳ τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας μορφήν Ἀθηναῶν καθήμενης. Ἡ θεὰ καθήκει ἐπὶ ἀπλουστάτου τετραγωνικοῦ ἐδωλίου, οἶον — ἐκτός ἄλλων συχναίς ἐν τῇ τέχνῃ ταύτῃ ἀπαντῶντων (1) — καὶ τὸ τοῦ γνωστοῦ ἐν τῇ Ἀκροπόλει, τῷ Ἐνδοίῳ δὲ μετὰ πολλῆς πιθανότητος ἀποδιδόμενον, μαρμαρίνου ἀγάλματος. Ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι, ὅτι ἐν ᾧ ἡ θεὰ εἰκονίζεται ἐν τοιαύτῃ εἰρηνικῇ στάσει δ' ἀριστέρος αὐτῆς βραχίον μετὰ τῆς αἰγίδος παρίσταται ἐν προβολῇ, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐπὶ μορφῶν Ἀθηναῶν εἰρηνικῶς ἱσταμένης σπάμιον εἶναι (2), καὶ ὅτι πιθανῶς ἐκράτει καὶ τὸ δόρυ, εἰς δ' φαίνεται ἀνήκουσα ἡ παρατηρουμένη ἄνωθεν δεξιὰ κατὰ τὸ θραῦσμα ὀριζοντίᾳ γραμμῇ. Πολλῶς ὅμως περιεργότερα εἶναι ἡ ἐξεργασία τοῦ ἀγγείου τούτου, ὅπερ κατὰ τὴν τεχνολογίαν τοῦ ἐκτάκτως λεπτοφουδῶς αὐτοῦ σχεδιάσματος ἀνήκει εἰς τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ἤκμαζεν ἡ αὐστηροτέρα τῶν ἐρυθρομέρφων ἀγγείων τέχνη, εἰς τὸν « κύκλον τοῦ Ἐπικτήτου ». Τὸ γάνωμα αὐτοῦ εἶναι βαθύ ἐρυθρόν, παρόμοιον κοραλλοειδῆ γράμματι, στιλπνότερον μὲν ἄλλ' ὁμοιάζον πρὸς τὸ συχναίς ἐπὶ ἀρχαιοτάτων κεραμείων, π.χ. κυπρίων τινῶν καὶ ἄλλων μεταγενεστέρων, τῶν ἐκ τῆς ῥωμαϊκῆς terra sigillata, ἀπαντῶν. Ἐν τῇ περιόδῳ τῆς τέχνης, περὶ ἧς ἐνταῦθα πρόκειται, γίνεται μὲν χρῆσις ὁμοίου — ἀλλ' οὐχὶ τόσον στιλπνοῦ — χρώματος πρὸς ἐπάλειψιν κυλικῶν ἐρυθρομέρφων, ἀλλὰ μόνον περὶ τὸ μέλαν ἔδαφος τῶν εἰκόνων (3), ἐν ᾧ ἐνταῦθα τὸ ἰχνογράφημα τῶν λεπτῶν διαγραμμάτων τῆς μορφῆς διὰ μέλανος γανώματος ἐξάιρεται ἀπὸ τοῦ βα-

θέος ἐρυθροῦ ἐδάφους. Ἐκτός τοῦ ἐδωλίου, ὄντος μέλανος, ἡ ὅλη μορφή πληροῦται διὰ χρωματῶς τινος ἀλαμποῦς καὶ περίπου ὑπερόρθου μὴ ἀποκρύπτουτος, ἐννοεῖται, τὸ μέλαν σχεδιάσμα. Ἐνταῦθα λοιπόν, ἐπὶ ἀγγείου δηλ. οὗ τὸ σχέδιον κατὰ τὴν τεχνολογίαν ἐντελῶς τοῖς ἐρυθρομέρφοις ὁμοιάζει, βλέπομεν συνδυασμὸν τῆς ἐργασίας τῶν μελανομέρφων καὶ τῆς τῶν πολυχρῶμων, ὅστις εἶναι γνωστός — ὅσον ἐγὼ οἶδα — μόνον ἐπὶ λευκῶν ληκυθίων (1). Τοῦ ἀξιωματικοῦ τούτου φαινομένου, ὡς εἶπον, οὐδὲν ἄλλο ὁμοίον ἦτο ἔμοι γνωστόν' ἀλλ' ὁ κ. Klein ἀνεκρίνωσέ μοι ὅτι τὸ αὐτὸ ἀπαντᾷ καὶ ἐπὶ ἀγγείων τοῦ Ἐπιλύου (2), ὅστις, ὡς π.χ. καὶ ὁ Παμφαίος (3), καὶ ἐπὶ ἀπλῶς ἐρυθρομέρφων γραφῶν ποιεῖται χρῆσιν γανώματος ἐρυθροῦ χάριν ἐξάρσεως τῶν ἐνδυμάτων (4). Τὸν τρόπον τῆς γραφῆς τῶν ἐνδυμάτων ὑπὸ τοῦ τεχνίτου τούτου ἀναμιμνήσκουσι πως τὰ ἀλαμπῆ μέλανα στίγματα δι' ὧν εἶναι κατεσπαρμένη ἡ αἰγίς τῆς ἡμετέρας Ἀθηναῶν.

Λαμπρὸν δεῖγμα ἰχνογραφήματος ἀπλοῦ μελάων διαγραμμάτων ἐπὶ ἐδάφους λευκοῦ κιτρινωποῦ καὶ ἐστιλνωμένου πρόκειται τὰ ἐπτά τεμάχια παροψίδος, ἅπερ ὁ κ. Bennndorf ἀνεγνώρισεν ὡς προσανήκουτα (ἴδε ἀρ. 5 καὶ ὑπ' ἀρ. 5^a τὴν τομὴν αὐτῆς). Πρὸς συναρμογὴν τῶν τεμαχίων ὀδηγοῦσιν οἱ τὴν ὀπισθίαν ἐπιφάνειαν κοσμοῦντες μέλανες συγκεντρικοὶ κύκλοι ἐπ' ἐδάφους ἐρυθροῦ ὑποξάνθου, συμπληρούμενοι διὰ γραμμῶν λεπτῶν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἀπεικονίσει. Τὸ αὐτὸ λάμπον ἐρυθρὸν χρῶμα τοῦ ὠραίου καὶ ἀπαρμιλλῶν λεπτοφουδῶς πηλοῦ χρησιμεύει ὡς ἔδαφος καὶ εἰς τὸ ἐπὶ τοῦ γούρου τῆς παροψίδος μέλαν κόσμημα. Ἡ Ἀθηναῖα εἰκονίζετο μόνη ἀναμφιβόλως ἐν ζωγραφῇ πολεμικῆς στάσει ὁρμῶσα πρὸς δεξιὰ, καὶ κατ' ἀκολουθίαν φέρουσα ἐπὶ τοῦ ἀριστέρου βραχίονος τὴν αἰγίδα ἐν προβολῇ. Οὐδὲν χαρακτηριστικῆς τόσον σαφῶς τὴν μελετημένην κομψότητα τῆς ἐργασίας, ὅσον ἡ περὶ τὴν αἰγίδα διάβεις ὄφρα ἐναλλάξ ἀφ' ἑνῶν — διὰ τοῦ γενείου

(1) Πρβ. π.χ. τὴν τοῦ Βερολίνου φιάλην ὑπ' ἀρ. 2313 μετὰ κίβηλου ἐπιγραφῆς τοῦ Δαυρίδος. Ἐπὶ μελανομέρφων ἀγγείων ἴδε Βερολίνοῦ ἀρ. 1907.

(2) Π.χ. Ἀθηναῖα παρὰ τῷ δούρῳ ἴκων ἐν Gerhard, Auserl. Vasenb. III πίν. 229-30, καὶ ἐπὶ μελανομέρφου ληκυθίου ἐν τῇ ἀποθήκῃ τῆς Ἀγ. Τριάδος μεταξὺ ἠρώων κυβερῶντων, καὶ ἐπὶ ἀναθηματικοῦ πίνακος τοῦ Βερολίνου ὑπ' ἀρ. 2759. Bennndorf, Vasenbilder πίν. 4, 2.

(3) Δύο ὠραία δείγματα τοῦ εἴδους τούτου κατέχει ἡ Ἀρχ. Ἐταιρία, ἧτοι Ζεῦρος κυλικῶν (5^a ἀρ. 2898-99) ἐξ Ἐρμιόνης μετὰ μικρῶν ἐν τῷ πωθένει εἰκόνων νεανίου κυβαρίοντος καὶ ἐτέρου ὀπλιζομένου, σχεδίου δὲ λεπτοτάτου. Ἡ ἐρυθρὰ βαφὴ δὲν εἶναι τόσον στιλπνὴ ὅσον ἡ τοῦ ἡμετέρου τεμαχίου, πολλὰ γὰρ δὲ εἶναι καὶ ἐπαρμηνῆ.

(1) Πρβ. π.χ. ληκυθίους τῆς Ἀρχ. Ἐταιρίας ἀρ. 851 καὶ 1075 (Collignon ἀρ. 396, 399), 1998 καὶ 678 (Collignon ἀρ. 400).

(2) Klein, Meistersignaturen σ. 51.

(3) Klein ἐ. ἀ. σ. 43 ἀρ. 19. Gerhard Auserl. Vasenb. III πιν. 221-2.

(4) Ἐπὶ τῶν ἐν Arch. Zeitung 1884 π. 17, 1 δημοσιευθέντων τεμαχίων κατὰ περιγραφήν τοῦ Purlwängler (Berl. Vasensammlung ἀρ. 4041).

διακρινομένων — και θηλέων. Ίματισμόν ἔχει ἡ μορφή, ὡς καὶ ἐν τῷ προηγούμενῳ τεμαχίῳ, τὸν ἐπὶ τῶν ἐρυθρομόρφων ἀγγείων τοῦ ἀστρικοῦ ρυθμοῦ ἐν γένει εἰθισμένον ἦτοί το αὐτὸ εὐμέγεθες, ἀρχικῶς δὲ τῷ πέπλῳ ταυτιζόμενον, καὶ τὸ στήθος λοξῶς περιβάλλον ἐπίβλημα, τοῦ ὁποῖου τὸ ἀπόπτευμα (1) ἐνταῦθα κατέρχεται ἀριστερὰ πρὸς τὸ ἔδαφος μετ' ἐξαιρετικῶς μακρῶν πτερυγίων. Ἡ αὐτὴ λοιπὸν στολή, ἣν φέρουσι ἡ Ἀθηναῖα τῶν αἰγιναιῶν ἀετωμάτων, ἢ τοῦ Orpermann (2) καὶ δύο, ἐντελῶς σχεδὸν ὅμοια, χαλκᾶ ἀγαλμάτια, εὐρεθέντα νεωστὶ ἐν τῇ Ἀκροπόλει (3), καὶ τέλος αἱ πλείεσται τῶν μορφῶν τῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς Ἑλπίδος φερομένων τῆς ἀνεπτυγμένης ἀρχαϊκῆς πλαστικῆς, τῶν ὁποίων κάλλιστα καὶ πολλὰ δείγματα ἐν Δήλῳ καὶ ἐν τῇ Ἀκροπόλει, ἰδίως διὰ τῶν ἐπ' ἐσχάτων γενομένων ἀνασκαφῶν, εἰς φῶς προήχθησαν. Τοῖς πολυχρώμοις τούτοις ἀγάλμασι κοινὸν ἔχει ἡ ἡμετέρα ἀγγειογραφία τὸν πλατύν μαϊανδρον, ὅστις στολίζει ἐμπρὸς κατὰ τὸ μέσον τὸ κατώτερον χιτάνοιδὲς μέρος ταύτης τῆς ἐσθῆτος. Εἶναι δὲ διαγεγραμμένος δι' ἀραιοῦ κιτρινοποῦ γανώματος, ὡς καὶ αἱ δύο ἄραιαι πτυχαὶ παρὰ τὴν ἀριστερὰν κνήμην.

Ἐν τέλει ἄς μνημονεύσω ἀξιοπαράρητον παράστασιν Ἀθηναῖας, ἥτις ἐδημοσιεύθη μὲν πρῶτονος χρόνου ἐν τῇ Ἐφημερίδι ταύτῃ (4), ἀλλὰ δὲν ἠρμηνεύθη ὡς τοιαύτη. Ἐπὶ μικροῦ τινος τεμαχίου ἀγγείου ἐρυθρομόρφου ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως ὀρθῶς ἀνεγνώρισεν ὁ ἐκδότης τὴν Κασσάνδραν γυμνὴν καὶ φεύγουσαν τὸν Αἴαντα, τὸ ὑπ' αὐτοῦ ὅμως ὡς θώραξ τοῦ Αἴαντος ἐκληφθὲν προφανῶς οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ τὸ κάτω μέρος Παλλαδίου, οὐ ἀντέχεται ἡ Κασσάνδρα τῷ ἀριστερῷ βραχίονι, σχεδὸν ἀπαράλλακτα ὡς ἐπὶ τοῦ ἀγγείου τοῦ Vivencio (5). Ἐκεῖ τὸ

Παλλάδιον βραίνει ἐφ' ἀπλῆς βάσεως, ἐνταῦθα δὲ ἐπὶ βάσεως διβάθμου, ἥτις προφαίνεται ὀπίσω παρὰ τὴν ἀριστερὰν κνήμην τῆς Κασσάνδρας καὶ εἰκονίζεται μᾶλλον πρὸς ἀριστερὰ τοῖς σκέλεσι διαθέηκός τὸ δὲ σφυρὸν τοῦ ἐτέρου τῶν ποδῶν εἶναι ἐμφανὲς ἄνωθεν τοῦ ἀριστεροῦ γόνατος τῆς ἰκίτιδος. Δεξιὰ τοῦ Παλλαδίου σώζεται μέρος μορφῆς ἐνδεδυμένης καὶ πρὸς ἀριστερὰ καθήμενης, τοιαύτη δὲ ὡσαύτως καὶ ἐπὶ τοῦ τῆς Νεαπόλεως ἀγγείου εὕρισκεται πλησίον τοῦ Παλλαδίου.

Ἄξια σπουδῆς εἶναι ἡ στολή τοῦ εἰδώλου Ἀπαράλλακτα ὡς τὸ μαρμαρίνον ἀγαλμα, τὸ ἐπικληθὲν ξόανον (1), ὅπερ εὐρεθὲν εἰς τεμάχια κατὰ τὰς τελευταίας ἀνασκαφὰς τῆς Ἀκροπόλεως ἀπρησίθη ἐσχάτως σχεδὸν ἐντελῶς τέλειον, φορεῖ τὸ εἶδωλον τοῦτο πλὴν τοῦ πολυπτυχοῦ χιτῶνος, οὐ μόνον τὸ κατώτατον ἄκρον ὑποφαίνεται, καὶ ἔνδυμα ἄπτυχον ὅπως εἰκονιζόμενον καὶ φέρον μέλανα εἰκονικὸν κόσμον ἐν δύοσι παραλλήλοις καὶ ὑπὸ κοσμημάτων χωριζόμεναις ζώναις, ἐξ ὧν ἡ μὲν ἀνωτέρα περιέχει τρεῖς γυμνοὺς ἄνδρας σταδιοδρομοῦντας, ἡ δὲ κατώτερα ἐπίσης τρεῖς μορφὰς τρεχούσας, ἀλλ' ἐνδεδυμένας, αἰτινες πιθανὸν νὰ εἰκονίζον ἀρχαῖκόν τινα χορόν. Τῇ δευτέρᾳ ταύτη παραστάσει ἑτέρα ὅμοια εὕρισκεται καὶ ἐπὶ τοῦ ἐνδύματος Ἀθηναῖας εἰκονιζομένης ἐπὶ παναθηναϊκοῦ ἀμφορέως (2). Δρόμον καὶ ἀρματοδρομίαν βλέπομεν πρὸς τούτοις ἐπὶ τοῦ ἐξαισίου περιβλήματος τῆς Δήμητρος ἐν ἀγγειογραφίᾳ τοῦ Ἰέρωνος ὑποσημαινομένης (3), ἐπὶ δὲ τοῦ χιτῶνος μαρμαρίνου ἀγάλματος εὐρεθέντος ἐν Ἀκροπόλει εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ ἔτους 1882 ἐπίσης ἀρματοδρομίαν (4). Ἐπὶ τῶν μορφῶν ἐκείνων τῆς Ἀθηναῖας ἀνάμυστον δὲν εἶναι νὰ ἐκλάβῃ τις ὅτι εἰς τὰς ἀγωνιστικὰς παραστάσεις ἀφορμὴν παρέσχεν ὁ παναθηναϊκὸς πέπλος. Καὶ αἱ μὲν ὡς εἰκονικὸς κόσμος τοῦ πέπλου ἀναφέρεται μόνον ἡ Γυγαντομαχία, ἡ δὲ παράδοσις ὅτι ὡσαύτως ἐνυ-

202. Baumeister, *Denkm. des klass. Alterthums I* π. 14 σ. 742.

(1) *Præ. Walter Miller, American Journal of Archaeology* 1886 σ. 63 ἀρ. 40 «Marble copy of a ξόανον».

(2) *Mon. dell' Inst. X* π. 48 c. Ἐν τῇ εἰκόνι ταύτῃ ἀντι χειρῶν τριῶν παρεδόντων μαχητῶν ἐν *Beiträge* κτλ. σ. 138 σμ. 18 ἐναντίον τῆς ὀρθῆς γνώμης τοῦ De Witte ἐν *Annali* 1877 σ. 328 καὶ Ulrichs, *Beitr. zur Kunstgesch.* σ. 50.

(3) Gerhard, *Trinkschalen und Gefässe* πίν. 11-12. *Wiener Vorlegeblätter Ser. A* πίν. 5.

(4) Ἡ ζωγραφία παρετήρηθη ὑπὸ τοῦ κ. Gilliéron (18ε *Mulwvån* ἐν *Εφημ. Ἀρχ.* 1883 σ. 44 ἀρ. 26).

(1) Τὴν ὀνομασίαν ταύτην καθέρισεν ὁ Böhlau, *Questiones de re vestiaria Graecorum*, Weimar 1884 σ. 18 κ. ε. Ἡ γνώμη τοῦ Böhlau (σ. 45 κ. ε.) καὶ ἐμοῦ (*Beiträge* κτλ. σ. 80 σμ. 34, σ. 140) ὅτι τὸ ἐπιδεδιλωμένον μέρος τοῦ ἐνδύματος τούτου εἶναι αὐτοτελὲς ἐπίβλημα, ἐν μέρει μόνον εἶναι ὀρθή, ὡς νῦν διδάσκει ἡμᾶς ἡ ζωγραφία τῶν νεαρῶν ἐν τῇ Ἀκροπόλει εὐρημάτων. Ἐν τῷ δευτέρῳ δὲ τεύχεϊ τῆς ἐμῆς πραγματείας διὰ ἐπανορθώσω διεφορηθῆς ἐν οἰκείῳ τόπῳ τὴν πλάνην ἡμῶν ταύτην. Ὅρθην περιγραφήν π. χ. ἔδωκεν ὁ Furtwängler παρὰ Roscher, *Lexikon der Mythologie* σ. 693.

(2) Friederichs-Wolters *Gipsabgüsse* ἀρ. 408.

(3) *Iße K. Ρωμαϊδου, Τὰ Μουσεία τῶν Ἀθηνῶν.*

(4) *Ἀρχ. Ἐφημ.* 1885 πίν. 5, 3 σελ. 123.

(5) Müller-Wieseler, *Denkm. der alt. Kunst I* πίν. 43 ἀρ.

φαίνοντο εικόνες « τῶν ἀρίστων » τῆς πόλεως ἀναμφιβόλως εἶναι πεπλανημένη (1), ἀλλ' ἔσον τὸ κατ' ἐμὲ οὐδὲν κωλῶναι νὰ δεχθῶμεν ὅτι τῇ κυρίᾳ ταύτῃ εἰκόνι προσετίθεντο καὶ δευτερεύουσαι ζῶναι περιέχουσαι τυπικὰς παραστάσεις — ταύτας βεβαίως

λίαν προσφυσίς — τῶν ἀγῶνων τῆς ἑορτῆς, ὡς κατ' ἐπὶ τῶν ἀρχαίων ἀγγειογραφῶν, πρὸς ἃς ὁ πέπλος βεβαίως μεγίστην εἶχε τὴν ὁμοίτητα (1).

¹ Ἐν Ἀθήναις κατὰ Μάϊον 1886.

FR. STUBNICZKA

ΑΡΧΕΡΜΟΣ Ο ΧΙΟΣ

Κατὰ τὴν ἀρχαιοτάτην ἐποχὴν τῆς Μαρμαροπλαστικῆς διεκρίθησαν, ὡς γνωστὸν, πρῶτοι οἱ χιοὶ Μέλας, ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μικκιιάδης, ὁ υἱὸς τούτου Ἀρχερμος καὶ οἱ τούτου υἱοὶ Βούπαλος καὶ Ἀθῆνις (Πλίνιος, 36, 11). Τοὺς δύο πρῶτους τῶν τεχνιτῶν τούτων μόνον κατ' ὄνομα γνωρίζομεν· περὶ τοῦ Ἀρχέρμου ἔμως ἐγνωρίζομεν ὅτι ἔργα αὐτοῦ ὑπῆρχον ἐν Δήλῳ (Πλίνιος 36, 11) καὶ ὅτι πρῶτος αὐτὸς παρέστησε τὴν Νίκην περωτῆν (Σχολ. Ἀριστ. Ὅρν. 373). Γνωστὸν δὲ ὅτι ἐπιγραφὴ εὐρεθεῖσα ἐν Δήλῳ μνημονεῖ τοῦ Ἀρχέρμου καὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ ὅτι περωτὴ γυναικεία μορφή, εὐρεθεῖσα ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, ἐξελέγηθη ὡς Νίκη ὑπ'

αὐτοῦ τοῦ Ἀρχέρμου ποιηθεῖσα (Furtwängler, Arch. Zeit. 1882 σελ. 324 κ. ἐ.)· ἀλλὰ τὸ βᾶθρον, ἐν ᾧ ἡ ἐπιγραφὴ, δὲν φαίνεται ὅτι εἶνε τὸ τῆς ἀνωτέρω μορφῆς, ὡς δύναται τις νὰ πεισθῇ μάλιστα νῦν, ὅτε ἦτε μορφή καὶ τὸ βᾶθρον ἐκομίσθησαν ἐκ Μυκόνου ἐνταῦθα καὶ κατετέθησαν ἐν τῷ Κεντρικῷ ἡμῶν Μουσεῖῳ.

Εἰς ταύτας τὰς περὶ Ἀρχέρμου εἰδήσεις προσετέθη τελευταῖον ἑτέρα μεγάλης σπουδαιότητος. Ἐν ταῖς ἐν Ἀκροπόλει δηλ. ἐνεργουμέναις ἀνασκαφαῖς εὐρέθη γλῶσση ἢ ἐν πανομοιότυπῳ δημοσιευομένη ἐνταῦθα ἐπιγραφὴ, ἐν ἣ γίνεται μνεία τοῦ Ἀρχέρμου ὡς τεχνίτου ποιήσαντος ἀγαλμά τι :

... (Ἀ)ρχερμος ἐποίησεν ὁ χι(ος)
... (ἀνέ)θεκεν Ἀθηναῖαι πολί(χο)ι

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη εἶνε κεχαραγμένη ἐπὶ σωζομένου τεμαχίου κιονίσκου, ἔχοντος τὰς βραβδῶσεις

(1) Πρβ. Beiträge κτλ. σ. 137 σημ. 17 ὅπου δωδεκαγώνι διέφυγόν μετὰ ὑπὸ τοῦ Julius ἐν Agonaltempel σ. 18 κ. ἐ. ἐπιθέμενα ὅμοια ἐπιχειρήματα.

κατὰ τὸν δωρικὸν τρόπον, ὥστε ὁ κίων θὰ εἶχε τοιαύτην μορφήν, οἷαν οἱ ὑπ' ἀρ. 1 καὶ 2 ἐν τῇ Ἐφημερίδι ταύτῃ δημοσιευθέντες (1886 Πίν. 6). Εὐρέθη δὲ παρὰ τὸ βόρειον τεῖχος τῆς Ἀκροπό-

(1) Beiträge κτλ. σ. 13. Τὸ μνημονεῖσθαι παρ' ἐμοῦ ἐκ Κριμαίας κάλυμμα μετεχειρίσθη ἐν τῷ μεταβῆ καὶ ὁ Σπ. Λάμπρος (Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος σ. 200) ἵνα παράσῃ ἕννοιαν τοῦ παναθηναϊκοῦ πέπλου.

ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ ΑΘΗΝΑΣ